

АНТИСОЦИЈАЛИСТИЧКЕ И АНТИСАМОУПРАВНЕ СНАГЕ У СФРЈ И ЊИХОВ ПОКУШАЈ ДЕЛОВАЊА У СРЕДСТВИМА ЈАВНОГ ИНФОРМИСАЊА

„Политичко информисање је услов успешног изграђивања и остваривања политике Савеза комуниста, јачања његовог јединства, колективног рада и одговорности. Комунисти се морају борити против задржавања и прикривања информација о раду и деловању у организацијама и органима СК, о друштвено-политичким збивањима и тенденцијама у средини у којој живе и раде. Незаменљива је улога и значај живе речи и непосредног комуницирања у идејно-политичкој борби и деловању чланства, организација и органа СКЈ.

Штампу и публицистику СК, посебно редакције „Комуниста“, као органа СКЈ и СК република и аутономних покрајина, треба даље идејно-политички и кадровски оспособљавати, како би оне постале још значајнији и ангажованији чинилац идејно-политичке мобилизације и усмеравања активности чланства и организација СК у борби за јачање социјалистичког самоуправљања и свести радних људи”.(1)

Угрожавање нашег социјалистичког самоуправног друштвеног уређења на унутрашњем плану потиче од оних снага које настоје по сваку цену да онемогуће даљи развој социјалистичких самоуправних односа, да постигну дестабилизацију друштвеног развоја и што више допринесу дестабилизацији друштвене имовине.

Ове снаге делују перфидним методама: прикривено, подмукло и лицемерно. Стога их је у самој друштвеној пракси тешко препознати, а још теже открити и ефикасно се борити против њих. Оне делују преко и из саме привредне, политичке, културне и других сфера друштвеног живота. Све су оне подређене јединственом циљу — ослабити и дискредитовати Социјалистичку Федеративну Републику Југославију као несврстану социјалистичку самоуправну заједницу равноправних народа и народности — као највеће тековине револуције југословенских народа и народности. Њихова досадашња активност испољавала се преко пружања отпора свим мерама самоуправљања и у покушајима да користе и тренутне кризе у економским, политичким, међунационалним, културним

(1) Дванести конгрес Савеза комуниста Југославије: Резолуције; Идејно-политичко, организовано, акционо и кадровско оспособљавање и деловање Савеза комуниста 1/4, Београд, 1982, стр. 137.

а у последње време и верским односима у циљу дестабилизације нашег друштвено-политичког система. Можемо констатовати да су они потенцијална и велика опасност, без обзира на којој се позицији налазе и који положај заузимају у нашем друштву.

Да би што више поцртали своју важност и место — које им у ствари не припада — настоје да међународном јавном мњењу себе представе као „здраве опозиционе снаге“ постојећим снагама „на власти“ у земљи, конкретно Савезу комуниста Југославије. Овом политиком настоје да „задобију“ и домаће „здраве снаге“ и јавно мњење, „по угледу на класичне вишепартијске системе на Западу“, (2) што треба да закамуфлира њихову антисоцијалистичку и антисамоуправну природу, задобије њихово поверење и симпатије, како би евентуалним доласком на власт једне од група, били поштовани основни принципи револуционалног преображаја и тековине досадашње изградње социјалистичке самоуправне изградње земље.

Појава антисамоуправних и антисоцијалистичких снага у које спадају — бюрократизам и технократизам, либерализам и анархолиберализам, национализам, локализам и партикуларизам и остаци старог класног непријатеља — није ни случајна ни неочекивана. Даљи развој самоуправљања као и укидање разних монопола и привилегија појединаца и група и стална демократизација друштва чини да ове снаге — развлашћене групе, слојеви и појединци — покушавају да поврате старе привилегије које су изгубили — а поједини моменти им иду на руку: недовољно развијено самоуправљање, економска, културна и друга заосталост појединих региона као и колебања унутар СКЈ, који стално потхрањују поменуће снаге и њихове тенденције.

Унутрашње угрожавање нашег самоуправног друштвеног уређења, према већ изнетом, потиче од снага које користе затечену заосталост и конзервативну свест из ранијих периода развоја нашег друштва уз покушај њеног репродуковања. Велики значај ових снага огледа се и у добијању помоћи са стране, од снага којима самоуправни систем нове Југославије не одговара: обавештајних служби страних земаља, па преко непријатељске емиграције чији је политички, а нарочито обавештајни рад порастао после масовне појаве одлажења наших грађана на привремени рад у иностранство шездесетих година.

У последње време, свакако уз енормну помоћ страних фактора, целокупна непријатељска емиграција различитих боја и састава, покушава да се политички организује, уз неостварљиву жељу да са себе скине хипотеку своје неславне прошлости, да би с друге стране, својим активностима управо потврдила непромењену делатност у погледу спровођења акција према постојећем друштвено-политичком систему и уређењу Социјалистичке Федеративне Републике Југославије.

Споменуће антисоцијалистичке и антисамоуправне снаге својим дејствима покушавају да наше друштво угрожавају опробаним методама на веома различите начине и то преко: пропагандно-психолошке активности, саботажа, шпијунаже, ширења разних дезинформација, до изношења разних неистина и полумистина, ширења дефетизма и слично. Садеј-

(2) Уџбеник: *ОНО и ДСЗ СФРЈ I*, Завод за уџбенике и наставна средства Београд, 1979, стр. 162.

ство ових снага са снагама свргнутог буржоаског система, међу којима можемо и данас наћи активне учеснике и помагаче окупатора (четници, усташе и други издајнички елементи које можемо заједничким именом означити као квислинге),⁽³⁾ огледа се у заједничкој платформи иступања према вредностима нашег самоуправног социјалистичког друштва и у покушајима рушења федеративног државног уређења и нашег заједништва. И поред њихове заједничке акције на рушењу постулата наше револуције, они не представљају изразитији политичко-безбедносни проблем нашег друштва, а будући да су официјелно напуштени од иностраних званичних организација, ипак због помоћи коју добијају од нерегуларних спољних снага могу представљати потенцијалну снагу у некој кризној ситуацији и постати један од могућих извора угрожавања нашег друштва.

Својим дејствима они настоје да се путем и преко средстава јавног информисања у нас што више наметну и створе повољне услове за деловање на јавно мњење, користећи слободу јавног информисања у нашем самоуправном друштву и његове уставне одредбе,⁽⁴⁾ које подразумевају обезбеђење доминантне улоге радничке класе и њених интереса, што доприноси да се на јединству интереса радничке класе Социјалистичке Федеративне Републике Југославије развија и јединство информативног система. Средства јавног информисања у нас имају посебну улогу у идеолошко-политичком усмеравању радних људи које ствара активну политичку снагу од великог утицаја у политичком одлучивању.

Због снаге која утиче на формирање мишљења, заузимање ставова, на осећања и понашања људи, јавно мњење⁽⁵⁾ је дефинисано у нас као „облик колективног расуђивања политичке јавности које је од посебног значаја за развој дате социјалне заједнице“. Оно чини саставни део нашег друштвено-политичког система, представља принципе социјалистичке самоуправне демократије, која се све слободније развија и шири оквире слободе јавног информисања.

У том смислу, значај средстава јавног информисања огледа се у што потпунијем информисању свих субјеката нашег самоуправног социјалистичког друштва, што се да добро уочити и у поруци председника Јосипа Броза Тита са говорнице на Десетом конгресу СКЈ којом приликом је рекао: „Обавијештеност радних људи представља битан услов њиховог ангажовања и квалификованог учешћа у доношењу одлука о свим битним питањима рада и живота у основним самоуправним организацијама и свим другим облицима удруженог рада“.⁽⁶⁾

Ова отвореност наше земље у средствима јавног информисања, што представља велику тековину њеног демократског развоја, условљава покушаје спољних и унутрашњих противника наше социјалистичке

(3) Енциклопедија лексикон-Мозаик знање-Историја, Београд, Интерпрес, 1970, стр. 364 — Квислинг, нови назив за издајника народа и домовине. Назив узет према имену норвешког официра Qisling Vidkun-a, председника марионетске владе Норвешке за време другог светског рата.

(4) Устав СФРЈ, „Службени лист“ 1974, стр. 59.

Члан 75 Устава СФРЈ гласи: „... Делатности у области друштвеног система информисања су од посебног друштвеног интереса.“

(5) Лексикон новинарства, Београд, Савремена администрација 1979 стр. 105 „облик колективног расуђивања политичке јавности које је од посебног значаја за развој дате социјалне заједнице“.

(6) Јосип Броз Тито, Реферат на Десетом конгресу СКЈ, Београд, Комунист, 1974 стр. 70.

заједнице да злоупотребе ове слободе у циљу злонамерног ширења и клевета преко штампе и других средстава јавног информисања, што је у колизији са Повељом ОУН потписаном у Сан-Франциску на дан 26. јуна 1945. године, чији уводни део гласи: „... да радимо на постизању друштвеног напретка и бољих животних услова у све већој слободи . . . да употребимо међународни апарат за рад на економском и социјалном унапређивању свих народа . . . и да потврдимо веру у основна права човека, у достојанство и вредност људске личности...“.(7) Упркос наше отворености и вере у добронамерност наведене повеље, реакционарне снаге настоје да онемогуће даљи развој наше пуне националне равноправности, братства и јединства југословенских народа и народности и онемогуће разним дејствима нашу организацију општенодрожне одбране и друштвене самозаштите.

Кроз тешко препознатљиве форме и облике, ове снаге настоје да преко штампе лансирају идеје туђе нашем начину живота, да шире туђе идеологије, што је у складу са све снажнијом активношћу страних информативних центара, и њиховом појачаном пропагандом против наше земље. Видове таквог деловања можемо уочити и на посебној активности јавних гласила, која има основ у сугестијама које су засноване на утицају воље и свести других на свест и вољу појединца.

Настанак гласина

Гласине настају „када о наведеним ситуацијама недостаје правремено или потпуно обавештење из извора у које људи имају поверење“.(8) Као и целокупна пропагандна активност и гласине су базиране, као што смо већ напоменули, на сугестијама. Њих најчешће дефинишемо као облик понашања који није заснован на вољи и свести појединца, већ вољи и свести других. Гласине могу бити и истините. Оне су најчешће делимично истините, јер надокнађују почетно тачно обавештење које није било потпуно или је имало друге недостатке.

У односу на њихов циљ и ефекте које производе, гласине се могу класификовати на: гласине мржње, гласине страха, гласине бежања од стварности, гласине радозналости. Можемо извести, с обзиром на њихово дејство, следећу категорију гласина: гласине са подривачком поруком које имају двојако дејство; мржње и раздора и на обмањивачке гласине. У основи ових подела лежи њихова основна класификација на: гласине наде, гласине страха и гласине мржње. Њихово настајање и развој обухвата два фактора: персонални фактор и фактор ситуације. Како за њихово настајање и развој, ова два фактора имају велики утицај и улогу и у њиховом нестајању.

Настанак пропаганде

Антисамоуправне и антисоцијалистичке снаге у нашем друштву посредством снага које их подржавају споља, својим дејством преко сред-

(7) *Уједињене нације — структура и рад*, „Архив заправне и друштвене науке“ 1952, стр. 7.

(8) *Социолошки лексикон*, Београд, Савремена администрација, 1982, стр. 198.

става јавног информисања покушавају да утичу на мишљење, ставове и понашање људи. Циљеви пропагандног дејства могу бити различити: „од утицања на потрошачко понашање људи, до ширења и прихватања вредносних и идеолошких система“.(9) Када говоримо о пропаганди, увек имамо на уму садржину и облике у којима се појављује: „... пропаганда захвата све облике друштва, живота и делатности људи . . . она може бити идеолошка, политичка, војна, социолошка, економска, техничка, религиозна, антирелигиозна, културна, уметничка, просветна, туристичка, спортска итд.“(10)

Своје циљеве и задатке ове снаге настоје да остваре усменом и писменом речју, преко организованих кампања путем штампе, публикација, радија, телевизије, филма, слике и музике, наравно, ако за такве акције имају и снаге које би их подржале у средствима јавног информисања.

Пропаганда се може класификовати и на следећи начин: белу, сиву и црну. Белом називамо ону пропаганду која потиче из познатог извора, односно која потиче од овлашћеног органа; сива пропаганда има прикривен идентитет и посредним путем се може утврдити њен идентитет-извор, док је код црне пропаганде извор непознат.

Пропаганда се најчешће служи полуистинама и нетачним вестима у циљу дезинформисања јавног мњења. Деловања путем дезинформација било је и у току другог светског рата како од стране сила Тројног савеза тако и од снага Антихитлеровске коалиције, уз упозорење да се у мирнодопским условима такве делатности искључују. Међутим, оно што се мора констатовати то је да се психолошка пропаганда и у миру одвија несмањеном жестином.

Рад средстава јавног информисања

Социјалистичка Федеративна Република Југославија, као носилац политике активне мирољубиве коегзистенције, заговорник је сарадње са иностранством на свим пољима: политичком, економском, културном, спортском, научном као и на плану размене јавних информација. У циљу остварења ове сарадње потребна је комуникација међу државама и на информативном плану. Тако се рад на информисању у нас утемељује на принципима „борбе за очување мира, равноправности и независности народа за активну мирољубиву коегзистенцију земаља с различитим друштвеним системима“.(11)

Овакав начин рада на пољу развоја средстава јавног информисања у нас има за циљ искрену размену информација на свим пољима, а врши се посредством Југословенске новинске агенције Танјуг који је постао „најразвијенија агенција међу националним агенцијама несврстаних земаља и нашао се у врху групе националних агенција општег типа у свету“.(12) Као такав Танјуг је покретач стварања Пула новинских агенција несврстаних земаља,(13) што представља нов вид међународне сарадње у

(9) *Социолошки лексикон*, стр. 507.

(10) *Војна енциклопедија*, 2. изд. Београд, 1974, стр. 389.

(11) *Политичка енциклопедија*, Београд, Савремена администрација, 2975, стр. 849.

(12) *Лексикон новинарства*, стр. 191.

(13) ПУЛ — заједница новинарских агенција несврстаних земаља оформљена посредством југословенске новинске агенције Танјуг. Почео са радом 20. I 1975.

области масовних комуникација, који је настао као „резултат потребе несврстаних земаља да се ослободе зависности од великих агенција које су имале апсолутни монопол у снабдевању информацијама штампе, радија и телевизије у тим земљама”.(14)

С тим у вези, морамо напоменути да многе земље, организације и појединци желе и настоје да међународну сарадњу искористе у своје циљеве, да преко својих средстава јавног информисања, а на основу лажних и непроверених података, често и клевета, манипулишу средствима јавног информисања своје земље за напад на наш самоуправни социјалистички систем и да преко појединаца у нашој земљи, који настоје да се инфилтрирају у средства јавног информисања, шире разне неистине и дезинформације, као што је био случај 1971. године.

Непријатељи наше земље путем своје активности прогив наше земље посебно су активни после смрти нашег председника, Јосипа Броза Тита. Нарочито су оживели свој рад представници наше екстремне емиграције преко својих средстава информисања, која излазе у многим земљама Запада недељно, петнаестодневно или повремено. Такви су листови познати под називом: „Четничке новине”, „Хрватски гласник”, „Нова Хрватска”. Преко њих, ове снаге покушавају да разбију јединство југословенских народа и народности.

Најчешће, ови листови произвољно и злонамерно третирају питања демократских права и слобода у нашем друштву, а поједине ситуације одбране нашег система покушавају да прикажу као грубо кршење хелсиншког Завршног документа.(15) Настоје да деградирају наш систем и да појединце, који су се огрешили о Кривични закон СФРЈ прикажу великомученицима. Доста је чест случај и у западној штампи да се даје широки публицитет хапшењу и осуђивању појединаца за противустанову делатност. Сваки се случај региструје и коментарише постојањем „политичке опозиције” и снага које се боре против нашег политичког система. Говори се о прогонима интелектуалаца и онемогућавања стваралаштва и мишљења у СФРЈ.

На перфидност оваквих и сличних дејстава преко средстава јавног информисања упозоравао је и наш класик марксизма Едвард Кардељ који о томе пише: „Према томе, критика ограничености демократских права у нашем друштву која долази са позиција обоготворења буржоаске демократије, односно њеног политичког система, своди се на настојање, хтели то њени аутори или не, да се нашем социјалистичком самоуправном друштву и самоуправној демократији наметне такав политички систем који би неминовно значајно укидање права и слобода радног човека”.(16)

Као честа тема пропаганде против СФРЈ је спекулација о судбини и даљим перспективама социјалистичког самоуправног социјализма у Ју-

(14) Војислав Мићовић, *Отвореност Југославије према свету*, Београд, Слобода 1977, стр. 70.

(15) Конференција о безбедности и сарадњи у Европи — *Завршни документ*, Хелсинки, 1955, стр. 20; Одељак VII — „Поштовање људских права и основних слобода, укључујући слободу мисли, савести, вероисповести и убеђења... Оне (државне учеснице — прим. М. С.) ће унапређивати и подстицати остваривање грађанских, политичких, економских, друштвених, културних и других права и слобода које све проистичу из достојанства урођеног људској личности и које су од битног значаја за њен слободан и пуан развој”.

(16) Едвард Кардељ, *Правни развој политичког система социјалистичког самоуправљања*, Београд, Комунист 1977, стр. 58.

гославији. Многи од поменутих из земаља Запада узимају себи слободу у „предвиђањима“ да ће настајање заоштравања проблема унутрашњег развоја наше земље довести до ванредних и кризних ситуација, које могу довести у питање даљи развој нашег самоуправног система и саме спољнополитичке оријентације наше земље као несврстане.

Примери из блиске прошлости указују да је интензитет пропаганде појачан, а методи, начини и средства непромењени. То видимо и преко чланка у италијанском часопису „Панорама“ који упознаје јавно мњење у својој земљи да се „на тлу Југославије, почетком октобра 1979, негде у близини италијанске границе одржао састанак терориста из подземних терористичких организација”,(17) те на тај начин настоји да нашу самоуправну социјалистичку заједницу потпуно декласира у очима светског јавног мњења. Ова вест имала је одјека у коментарима осталих листова на Западу, као бечком „Kurier” и хашком „Algemein-dagbladet”.

Интересовање обавештајних служби

Наш самоуправни социјализам и систем који је на удару многих представља незаобилазну мету обавештајних служби које су данас доживеле трансформацију у своме раду. До сада представници обавештајних служби били су само сакупљачи потребних и интересантних података одређене централе, а у новије време оне су идејни творци државних удара, војних пучева, тј. носиоци политичко-субверзивних делатности.

Иновације и у овој служби су евидентне. Оне се огледају у коришћењу савремених техничких средстава и коришћење многих легалних могућности, преко прикупљања података у процењивању унутрашње стабилности једне земље, преко истраживања бројних друштвених области: стање у привреди, припреме за одбрану, вођења спољне политике и билатерални односи одређене земље.

У нашој земљи која је такође предмет интересовања бројних обавештајних служби примењују се наведени облици, а користе се и други облици у циљу њене дестабилизације.

Нарочиту погодност оваквим акцијама пружа поље научног истраживања, као најнаивнији вид испитивања става и мишљења јавног мњења. Често се у бројним научним истраживањима прикривено врши обавештајна делатност. То се често постиже и наивним присушвањем грађе преко материјала за израду докторских дисертација и осталих стручних публикација страних држављана у нашој земљи, па преко званичних заједничких истраживања и деловања новинских извештача.(18)

За нас и наш систем је од посебног значаја супротстављање оваквим и сличним покушајима обезвређивања нашег система. Најцелисходнија одбрана је у потпуној организованости нашег самоуправног социјалистичког друштва у остваривању циљева наше револуције и Програма СКЈ, и у активном односу носилаца друштвене самозаштите према свим

(17) Д. Марковић, Н. Миловановић, Д. Ребић, *Ратници мира — Специјални рат*, Београд, Слобода 1979, стр. 61.

(18) Д. Марковић, Н. Миловановић, Д. Ребић, *op. cit.* 1979, стр. 45.
Hans Peter Rulman држављанин СР Немачке био је дописник „Der Spiegel-a” у Југославији. Једну нашу ТВ емисију искористио је за тезу о милитаризацији омладине у нас.

врстама субверзивне делатности, а нарочито у сазнавању, ко и на какав начин им служи као непосредан извор информација у нас. Чињеница је да наши грађани показују своју високу свест у реаговању на писање иностране штампе, и појединих листова у нас, у смислу очувања светлих традиција наше револуције и јединства наших народа и народности, налазећи полазиште у речима Председника Јосипа Броза Тита који је о нашем јединству рекао следеће: „Наша друштвена заједница је цементирана не само потоцима крви у ослободилачкој борби, већ и последицама тешких напора у изграђивању тога што данас имамо. Сви наши народи и народности, радни људи у свим нашим републикама, дубоко су свјесни да смо то могли постићи само што смо били јединствени...”.(19)

Покушај оживљавања утицаја на јавна гласила

Оно што се у последње време одиграва у појединим средствима јавног информисања, представља догађај који је све присутнији у нашој свакодневници. Бројне реакције на процењивање оваквог стања, су различите.

Све су уочљивији одређени притисци према нашој Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији у циљу онемогућавања њене стабилизације, која је, упркос бројних тешкоћа, дала своје почетне охрабрујуће резултате, чему су знатно допринела и средства јавног информисања у нас.

Оно што упућује на размишљања и свеобухватну анализу када је реч о средствима јавног информисања је све учесталија појава неких, за наше појмове неприхватљивих, новинарских чланака који се не уклапају у нашу политику која почива на осмишљеним темељима наше социјалистичке револуције.

Основно полазиште када је реч о средствима јавног информисања јесте да она треба да буду бастион истине нашег друштвеног живота, уз напомену да средства јавног информисања у нас не могу иступати као потпуно политичка слободна снага, јер су у обавези да воде рачуна о класним интересима друштва чије интересе заступају.

Многи као појам потпуне слободе штампе узимају економски најразвијеније земље Запада. Међутим, чињеница је да не постоји потпуна слобода штампе у наведеним земљама служи нам и податак из навода Селдеса који о томе каже: „Ми се у Америци хвалимо да имамо најслободнију штампу на свету, а о јавном мишљењу говоримо као о најјачој снази у земљи. Међутим, ... наша је штампа слободна само у оноликој мери колико то желе неколицина људи који су њени власници или је контролишу, или је под њиховим утицајем”.(20)

Слобода јавног изражавања мисли и писане речи чији је основ у нашој револуционарној пракси која се може пратити од 1937. године преко гласила наше револуције титовоужичке „Борбе”(21) и „Вести”, па пре-

(19) Јосип Броз Тито, *Завршна реч на Првој конференцији СКЈ*, 1970.

(20) G. Seides, *1000 Americana*, Zagreb, 1950, стр. 5.

(21) *Лексикон новинарства*, стр. 18.

Лист „Борба” после прекида од скоро дванаест година (Загреб, 1922-1929) поново је почела да излази 1941. године и то на ослободеној територији у западној Србији, у Ужицу. Главни уредник обновљене „Борбе” био је Елвард Кардсџ, а редакцију су сачињавали Вл. Дедијер, М. Стишковић, М. Минтровић и Д. Недељковић.

ко бројних листова, брошура и књига које су представљале светлост у мраку поробљене Европе, па преко хелсиншког завршног документа, говори о јединственим слободама у јавним гласилима у нас. Али, ваљало би напоменути да ова отвореност сама по себи подразумева и придржавање одређених норми понашања запослених у свим медијима, а нарочито у области штампе, као и спречавања многих злоупотреба и скретања досадашњих идејних токова.

Оваква оријентација нарочито данас, као и првих дана, подразумева прожетост јасним идејно-политичким ставом који почива на већ поменутом Програму СКЈ, што захтева и пуну сарадњу у процесу подрушљавања средстава информисања са базом — радним људима и грађанима — чији утицај на идејну оријентацију новинара у новинским организацијама мора бити сталан, а не спорадичан и ограничен од случаја до случаја. На тај начин новинари морају заступати интересе радничке класе у средствима јавног информисања, а не идеологију средњих слојева чије идеје могу створити од средстава јавног информисања полигон антисоцијалистичких снага.

Због постигнутих резултата у изградњи нашег самоуправног социјалистичког развоја појављују се снаге које настоје да зауставе његов даљи развој и победу. Поменути отпори даљем развоју самоуправног друштва и демократије далазе од незадовољних снага унутар наше земље и њихових истомишљеника из редова непријатељске екстремне емиграције.

Унутрашње угрожавање нашег система долази од снага које се супротстављају даљем развоју самоуправних односа, постизања стабилности друштва као и очувања и увећања друштвене имовине. Ове снаге свим силама настоје да омаловаже новодонесене мере СИВ-а и усвојени програм стабилизације наше земље.

Унутрашње угрожавање нашег система потиче од снага које користе затечену заосталост и конзервативну свест из ранијих периода развоја нашег друштва уз енормне напоре и покушај њеног репродуковања. Ове снаге добијају помоћ снага којима самоуправни систем нове Југославије не одговара: непријатељске екстремне емиграције и обавештајних служби чији је утицај знатно појачан одласком наше радне снаге на привремени рад у иностранство. Такође се настоји деловати на јавно мњење⁽²²⁾ у земљи, користећи нашу слободу јавног информисања у самоуправном социјалистичком друштву.

На могућност спреге унутрашњег и спољњег непријатеља, упозорио је и Председник Председништва СФРЈ друг Петар Стамболић у свом говору одржаном 27. новембра 1982. године, приликом пуштања у погон реверзибилне хидроелектране „Бајина Башта“ у Перућцу на Дрини. Том приликом је рекао: „Противници социјализма, самоуправљања, националне равноправности, јединства и несврстане политике Југославије, настоје да наше привредне тешкоће искористе за своје циљеве. Обнављају се или ничу отпори и притисци поборника преживелог система грађанског капиталистичког друштва које смо срушили у револуцији, као и

(22) Др Тома Борђевић, *Општа теорија јавног мњења*, Београд 1971, стр. 148.

У поменутој књизи др Тома Борђевић одређује јавно мњење као "... облик колективног расуђивања политичке јавности о актуелним датим друштвеним ситуацијама...".

стпори и притисци присталица етатистичког модела социјализма у коме нема места за самоуправну демократију. *Удружују се наши унутрашњи и спољни непријатељи* (подвукао М. С.) . . . Али они треба да знају да се нећемо колебати и у предузимању свих потребних мера против сваког ко покуша да угрози основне тековине револуције — социјализам, самоуправљање, равноправност, братство и јединство наших народа и народности, независност и несврстану политику земље".(23)

У контексту речи нашег Председника Председништва СФРЈ друга Петра Стамболића можемо констатовати да „посебно забрињава чињеница што поједине земље, са којима Југославија има свестране и развијене односе скоро на свим подручјима, стављају на располагање екстремним емигрантима своја средства јавног информисања или дају друге погодности за иступање на јавним местима, у којима се на груб начин напада наша земља . . .”(24)

Да се оваква и слична деловања спољњег непријатеља стално стављају и да се обogaћују новим и разноликим садржајима, најбоље потврђују потмуле акције којима непријатељи нашег система прибегавају на разним међународним спортских такмичењима. Наиме, у прошлогодишњем такмичењу за Куп УЕФА у фудбалу између екипе Штутгарта из истоименог места у СР Немачкој и сплитског Хајдука, група екстремне југословенске емиграције искористила је овај сусрет за непријатељску пропаганду. Како је сусрет преносила Евровизија, редитељ је у два наврата приказао трибину на којој је била истакнута усташка застава и малу групу „навијача”.

Систем заштите нашег друштва од негативних утицаја који настоје да га омаловаже или угрозе, лежи у организованим социјалистичким снагама — СКЈ, ССРПЈ, ССЈ, Савезу бораца и ССОЈ — чија активност доприноси развијању социјалистичке свести грађана, њиховог патриотизма, осећања грађанске дужности и свести о потреби чувања тековина револуције и других фундаменталних вредности социјалистичког самоуправног друштва.

Један од најзначајнијих и пресудних фактора у супротстављању негативним утицајима иностране пропаганде, представља друштвени систем као и крупни резултати у развоју земље које свакодневно постижу радни људи Југославије".(25)

За разматрање поновног покушаја утицаја антисоцијалистичких снага на средства јавног информисања у нашој земљи било би интересантно осветлити генезу либерализма и анархолиберализма.

Развој либерализма

Либерализам, као класна идеологија младе буржоазије, био је и теоријска доктрина за оправдавање принципа на којима је била успостављена буржоаска демократија као политички систем.

(23) „Политика” 28, 29. и 30. новембар 1982, стр. 2.

(24) Војислав Мићовић — Мате Ореч, *Југославија и инострана пропаганда*, Танјуг, 1971, стр. 19.

(25) Војислав Мићовић, *Отвореност Југославије према свету*, Београд, Слобода, 1977, стр. 147.

Либерализам представља политичко учење по којем друштво треба препустити слободном развоју, тако да се држава што мање меша у друштвене односе, изузев мера заштите приватне својине.

У нас под либерализмом се сматра пренаглашавање значења спонтаности за демократски развој друштва, повлађивање стихижним кретањима у друштву у областима у којима долази до деформација и друштвено штетних појава, као и потцењивање улоге коју треба да имају организоване политичке снаге кроз друштвено-политичке акције.

Присталице овог учења у нас, не само да не желе, већ се упорно боре против сваког облика друштвене контроле уперених против њихових послова. Боре се за „дуну слободу“ и потпуно неконтролисану делатност, изједначавајући ту слободу са самоуправањем, наглашавајући да је то у ствари право самоуправљање радничке класе. Либерализам тражи да се друштво препусти само себи, да се развија како се развија, да све тече онако како тече, без мешања прогресивних снага, тј. да се друштво препусти стихији.

Ова теорија апсолутног спонтанитета тврди: како се већ дошло до тога да радници непосредно управљају производњом и расподелом, да такође управљају друштвеним пословима. Његови представници настоје да СК потисну на споредни колосек, да му одузму право и одговорност да се бави питањима производних односа и питања својине.

Као најекстремнији у својим либералистичким схватањима јавља се 1953. године Милован Билас, члан Извршног комитета ЦК СКЈ, који у низу чланака у партијском листу „Борба“ и часопису „Нова мисао“ изнео погледе супротне СКЈ. „Његове тезе о превазиђеној улози Партије, бирократској касти и дегенерисаном моралу руководећег кадра осуђене су као 'памфлетистичке'".(26) По Биласу, професионални револуционари, уз Партију која се бавила свим и свачим, представљали су главну кочницу даљег друштвеног развоја у нас.

На Трећем (ванредном) пленуму СКЈ (16. и 17. јануара 1954) било је сасвим јасно да се члан Извршног комитета идејно одвојио од програма СКЈ и њене идеологије; он се одвојио од научног социјализма, и изгубио веру у историјску улогу радничке класе и „претворио у ревизионисту Бернштајновог типа".(27) Билас је питање демократије изједначавао са стварањем слободних дискусија и стварању атмосфере за слободно изношење нових идеја, а под видом демократизације СКЈ, он се суштински залагао за његово распуштање и ликвидацију. Његове идеје које су осуђене на Трећем пленуму ЦК СКЈ и прихваћене од антисоцијалистичких снага у земљи, послужиле су овим снагама као плацдарм за сталне нападе на суштину социјалистичког уређења.

У појавне облике либерализма можемо сврстати: слабљење демократског централизма, лидерство, вербализам и политички опортунizam. У том периоду можемо посматрати и развој вербализма као главне карактеристике либерализма у ком периоду долази до потискивања марксизма као науке из програма високих школа и других образовних

(26) Бранко Петрановић, *Историја Југославије 1918-1978*, Београд, Нолит, 1980, стр. 533-534.

(27) Бранко Петрановић, Чedomир Штрбац, *Историја социјалистичке Југославије*, књ. 1, Београд, Радничка штампа 1977, стр. 152-153.

институција. Либерализам својим деструктивним дејством доводи и до одређених деформација у разним областима друштвено-политичког деловања: у култури, уметности и посебно у штампи.

Зато и данас, када се призивају либералне концепције из прошлости као тековина демократског живота, односно кад се штампа препусти стихијском продору либералних концепција, као продор снага што управо гарантује слободно и стишијско изражавање уских групних интереса, који и данас као и у доба владавине либералне буржоазије, могу бити свачији, само не интереси радничке класе. Зато изједначавати либерализам у штампи са слободом штампе исто је што и проповедати слободу штампе а истовремено приватизовати штампу.

У нашој пракси, продор либерализма у штампи и осталим средствима масовног комуницирања био је предмет многих званичних партијских докумената који су критички оценили продор ових снага седамдесетих година у средствима јавног информисања. Тада долази до интервенције СКЈ на расчишћавању либералистичких, технократских и бирократских тенденција констатованих у области штампе, науке, културе итд.

Тек Двадесет првом седницом Председништва, Уставом и Законом о удруженом раду, као и законима о јавном информисању по републикама и Социјалистичким аутономним покрајинама, долази до учвршћивања самоуправног положаја средстава за информисање и даљег дефинисања функције издавачких и програмских савета при редакцијама и новинским издавачким организацијама.

Појава и дејства анархолиберализма

Анархолиберализмом означавамо најекстремнији вид савременог либерализма који се изражава као противтежа систему социјалистичке самоуправне демократије и његових претензија представљања у редовима интелектуалаца као већи домет слободног изражавања политичких и и других уверења, него што пружа самоуправна социјалистичка демократија.

Анархолиберализам наступа са псеудодемократске и ултралевичарске позиције. Ниподаштава улогу радничке класе као главног носиоца власти и самоуправљања, оспоравајући водећу улогу Парије и негира самоуправљање, које по њима представља „само облик манипулесања радничком класом“.

Ове снаге налазе своје присталице највећим бројем у редовима интелигенције (и међу студентском омладином), покушавајући да их ангажују против друштвеног система путем наставе (покушај утицања на наставне програме) и преко новина и часописа.

Анархолиберализам, као и друге наведене антисоцијалистичке снаге — групе и појединци — настоје по сваку цену да се представе као самостална, аутохтона појава у нашем друштвено-политичком развоју. Носиоци ових појава осећајући сопствену немоћ траже покровитеље ван нашег друштва, у редовима својих истомишљеника ван граница наше земље.

Носиоци анархолиберализма заговарају такве слободе које воде дефетизму и анархији и јавно се декларишу за што већу спонтаност и „демократију“, односно за демократију буржоаског типа.

У последње време у нас се поново говори о актуелним питањима око штампе. Помињана је неефикасност издавачких савета, па се у недавно усвојеним документима Председништва ЦК Србије тражи да редакције предоче саветима критичке примедбе на свој рад.

Замерање ревијално-забавној штампи је некритично преношење материјала из западне штампе, што се наравно, у осмишљеној и одговорној политици редакција и издавачких савета не би смело догађати управо због искуства из ранијих периода о којима је било говора у овом чланку.

Међутим, вредно помена је упозорење др Стипе Шувара изречено на седници Комисије за идејна питања и информисање ЦК СК Хрватске, који је „проценио да снажне тенденције групног власништва и технобюрократски монопол у самим издавачким кућама није разорен него се у последње време учвршћује“.(28)

Као појава која забрињава и упозорава на значајне последице које се могу јавити у нас је појава кризе морала нашег друштва, које се манифестује преко неодговорности у удруженом раду и шире — преко мита, корупције, поткрадања друштвене имовине и слично. Преко средстава јавног информисања наше друштво је упознато са појединим неправилностима и у томе су ова средства наишла на пуну подршку јавности. Међутим, има безброј иступања преко штампе која се не могу прихватити као добронамерна, јер имају одјек сензационализма и малограђанштине. Овакве појаве можемо уочити код новоформираних ревијалних листова који се сензационализмом боре да повећају свој тираж и обезбеде своје место под Сунцем.

Не смемо дозволити да средства јавног информисања добију улогу која им не би била примерена. Својим ставом новинари треба да делују у циљу остварења утицаја радничке класе и СКЈ, као њене авангарде.

Председник Градског комитета Организације СК Београда Иван Стамболић је на седници Комисије за информисање и Актива за информисање Градског комитета о таквим појавама рекао: „Појединци или групице, опозиционо оријентисани, сместили су се или се смештају управо између нас, теже да освоје наше јавне пунктове и кроз њих почињу да делују и то све агресивније и све организованије.

Они чак у својим иступањима у средствима јавног информисања почињу да бивају и самокритични: јавно већ сами себи пребацују опортунизам и оклевање, неборбеност и превелико стрпљење“.(29)

У излагању друга Ивана Стамболића упозорава се на ситуацију иступања појединаца преко средстава јавног информисања и обнављања њихових старих теза.

Из горе наведеног морамо констатовати да се у акцији превазилажења негативних појава у средствима јавног информисања морају наћи у заједничкој акцији са посленицима писане речи којима није туђа по-

(28) Јавна расправа о јавним гласилима, „НИН“ бр. 1665, 28. XI 1982. стр. 7.

(29) Иван Стамболић, *Друштво и јавна гласила*, „Политика“, 13. XI 1982.

литика и линија Савеза комуниста и млади новинари којима треба подршка, чији су погледи и ставови формирани марксистичким образовањем у средњим или вишим школама и факултетима, који безрезервно стоје на позицијама нашег самоуправног социјалистичког друштва, са жељом да дају свој пун допринос и веру у њихову истинитост и добронамерност да се поједине ситуације превазиђу.

SUMMARY

ANTI-SOCIALIST AND ANTI-SELF-GOVERNMENT FORCES IN SFRY AND THEIR ATTEMPT AT INFLUENCING THE ACTIVITIES OF THE MASS-MEDIA

It is indisputable that attempts at endangering the Yugoslav self-government socialist social system in internal affairs originate from forces troubled by the favourable development of its society. So far, their attempts have been manifested in versatile activities directed against its self-government socialist system. Availing themselves of the momentary crisis in the economic, political, inter-national, cultural and religious relations in Yugoslavia, they have made marked efforts at provoking unstableness of its social and political system.

By voicing their opinions through various media, these forces have been trying to present themselves to the international public opinion as the political opposition in this country.

The activities of these forces are manifested in the attempts to endanger the Yugoslav society by various psychological propaganda, like the spreading of misinformation, lies and half-lies.

These anti-socialist and anti-self-government forces, through the above mentioned activities, and aided by similar forces from abroad, have been trying to influence the viewpoints and behavior of the people, and present certain legitimate and necessary acts of defence of the fundamental values of Yugoslav society as undemocratic and repressive, in severe opposition to the elementary principles of the Helsinki Agreement of 1975.

However, owing to the conception of nation-wide military defiance and other social defensive activities, which is constantly being developed and expanded by new elements, especially at this moment of aggravation of international affairs, editors and editor's councils in the mass-media in Yugoslavia are under the special duty of resolutely preventing any attempt of infiltration of these destructive forces into the mass-media.

RÉSUMÉ

LES FORCES ANTISOCIALISTES ET ANTIAUTOGESTIONNAIRES DANS LA RÉPUBLIQUE SOCIALISTE FÉDÉRATIVE DE YOUGOSLAVIE ET LEUR TENTATIVE D'EXERCER L'INFLUENCE SUR LES MOYENS D'INFORMATION PUBLIQUES

Il n'y a absolument pas de doute que la mise en péril de notre organisation sociale socialiste autogestionnaire sur le plan intérieur découle des forces qui sont embarrassées par le rythme de développement de notre société. Leurs tentatives qu'elles ont entreprises jusqu'à présent se sont manifestées dans les différentes actions dirigée contre notre système socialiste et autoges-

tionaire. En utilisant les crises temporaires dans nos rapports économiques, sociaux, politiques, entre les nationalités, culturels et religieux ces forces font tout le possible pour destabiliser l'organisation socio-politique de la RSF Yougoslavie.

Par l'intermédiaire des différents agents ils essaient de se présenter devant l'opinion publique mondiale comme forces de l'opposition à l'intérieur du pays.

L'influence de ces forces se manifeste dans la mise en péril de notre société par les activités de propagandes psychologiques, la diffusion de diverses désinformations, la propagation de certains mensonges ou demi-vérités.

Les forces antisocialistes et antiautogestionnaires dans notre société s'efforcent d'influer par l'intermédiaire des forces qui les soutiennent de l'étranger en se servant de racontars, sur les opinions, les attitudes et les comportements des hommes, et de présenter certaines actions légitimes et nécessaires des valeurs élémentaires de notre société comme étant non-démocratiques et represives qui sont apparemment en contradiction flagrante avec les principes élémentaires du Document Final d'Helsinki de 1975.

Cependant, grâce à la conception de la défense nationale générale (ONO) et à l'autoprotection nationale (DSZ) qui s'élargit constamment et enrichit par de nouveaux contenus, en particulier au moment actuel quand la situation internationale s'aggrave, les rédactions et les Conseils de la presse publique chez nous ont un devoir spécial qui consiste à rendre absolument impossible toute tentative de l'infiltration de telles forces destructives dans la sphère de l'activité publique.